

УДК 338.47:657:656.8

*І. І. Поліщук,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту, Вінницький фінансово-економічний університет
І. В. Паніна,
магістрант спеціальності "Менеджмент організацій та адміністрування",
Вінницький фінансово-економічний університет*

НАДАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОПЕРАТОРОМ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ

*I. I. Polishchuk,
PhD, assistant professor of management, Vinnitsa University of Economy and Finance
I. V. Panina,
undergraduate, the faculty of Management and Administration, Vinnitsa University of Economy and Finance*

SUPPLY OF VERSATILE POSTAL SERVICES BY THE POSTAL PROVIDER: COMPARATIVE ANALYSIS OF DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE

Проведено аналіз споживчої структури поштових послуг відправниками і користувачами, порівняльний аналіз поштового ринку за певними критеріями, аналіз розподілу доходів операторів поштового зв'язку та тарифів на пересилання внутрішньої письмової кореспонденції. Визначено шляхи розвитку українського ринку поштових послуг.

The analysis of the consumer structure of postal services has been conducted by submitters and users, as well as a comparative analysis of the postal market according to certain criteria, together with the analysis of income distribution of postal operators and tariffs for domestic letter mail forwarding. The ways for development of the Ukrainian market of postal services have been defined.

Ключові слова: поштовий зв'язок, оператор поштового зв'язку, відправник, користувач, письмова кореспонденція.

Key words: postal service, postal service operator, shipper, customer, letter mail.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з найважливіших проблем використання ринкового потенціалу розвитку оператора поштового зв'язку для рішення управлінських задач, пов'язаних з отриманням максимального прибутку, є питання про проведення аналізу вітчизняного і закордонного досвіду надання універсальних послуг операторами поштового зв'язку та визначення шляхів розвитку українського поштового сектора.

Основною ціллю створення підприємства є отримання максимально можливого прибутку. На розмір прибутку, що отримає в майбутньому підприємство, впливає ціла низка факторів і цей вплив має різний характер. Кінцевий позитивний результат діяльності підприємства поштового зв'язку є прибуток, що є відображенням його ефективної роботи в цілому та доходності його підрозділів.

Таблиця 1. Аналіз споживчої структури поштових послуг відправниками і користувачами в ЄС

		Користувач	
		Бізнес	Споживач
Відправник	Бізнес	25,6	61,9
	Споживач	5,4	7,1

Примітка: розроблено на основі матеріалів [3].

На сьогоднішній день, коли в Україні панує фінансова криза, підприємства різних галузей, зокрема і поштова підгалузь, не достатньо ефективно ведуть свою діяльність, про що свідчать негативні фінансові результати та часті банкрутства підприємств. Тому звернення до порівняльного аналізу надання державним підприємством поштового зв'язку є досить актуальним питанням, оскільки це дає можливість визначити місце на світовому ринку поштових послуг, яке займає національний оператор поштового зв'язку, що забезпечує інформаційний простір спілкування для всіх прошарків населення України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ ефективності розвитку підприємств зв'язку зробили вітчизняні вчені-економісти: О.А. Князева, Н.О. Князева, П.П. Воробієнко, С.М. Скляренко, В.К. Стеклов, В.М. Орлов, Н.Ю. Потапова-Сінько, В.М. Гранатуров, А.Д. Петрашевська, Є.М. Стрельчук, О.С. Редькін, Н. П. Спільна, Н. А. Хрущ та інші. Визнаючи вагомий результат наукових розробок цих авторів, слід зазначити, що низка питань щодо вивчення діяльності операторів поштового зв'язку, а саме в співставленні вітчизняного та закордонного досвіду надання універсальних послуг поштового зв'язку потребує подальшого вивчення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є вивчення діяльності національного оператора поштового зв'язку в контексті надання ним універсальних послуг поштового зв'язку та проведення порівняльного аналізу вітчизняного та закордонного досвіду, що дасть можливість визначити шляхи розвитку українського ринку поштових послуг.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поштова система є необхідною для нормального розвитку інфраструктури країни та має суттєвий вплив на діловий клімат держави.

Поштовий зв'язок відіграє виключно важливу роль у розвитку економіки країни, побудові національної та глобальної інформаційної інфраструктури.

Українське державне підприємство поштового зв'язку (УДППЗ) "Укрпошта" є головним структуроутворюючим елементом економіки підгалузі, яке задовольняє соціальні потреби людини, пов'язані з безпосереднім спілкуванням, задовольняє потреби органів державної влади, місцевого самоврядування, оборони і безпеки держави у засобах і послугах поштового зв'язку [1].

Під послугами поштового зв'язку розуміють "продукт діяльності оператора поштового зв'язку з приймання, оброблення, перевезення та доставлення (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій, спрямованих на задоволення потреб користувачів" [2, с. 129].

Ринок поштових послуг в Україні є досі нерозвинутим. Незважаючи на стан економіки України, загальні обсяги надання поштових послуг поетапно зменшуються та знаходяться на низькому рівні. У той же час науково-технічний прогрес пропонує споживачам (фізичним, юридичним) різноманітні альтернативи поштовим послугам (мобільний зв'язок, Internet), при цьому УДППЗ "Укрпошта" не підлаштовується під вимоги та поведінку споживачів.

Європейський Союз (ЄС) став ініціатором проведення реформи сектора поштових послуг, його розвиток показує, що саме лібералізація і конкуренція стимулюють розвиток ринку поштових послуг.

В ЄС щорічно реалізується 135 млн одиниць поштових послуг, що забезпечує оборот близько 88 млрд євро або 1% ВВП ЄС. Як показали наші дослідження, більша частина обороту забезпечується послугами поштової кореспонденції, а менша — послугами з пересилання посилок та експрес-послугами.

Результати аналізу споживчої структури поштових послуг відправниками і користувачами (табл. 1) свідчать про те, що в ЄС із 10 листів 9 листів є діловою кореспонденцією і це підтверджує важливість поштових послуг для бізнесу.

Неефективність, низьку якість поштових послуг, високі ціни, надмірну чисельність зайнятих, повільні технологічні та інноваційні зміни спричиняють політичний вплив та монопольне становище на світовому ринку операторів поштового зв'язку.

Сталий попит на ділову кореспонденцію зі сторони бізнесу в ЄС призвів до конкуренції у поштовому секторі. Лібералізація розпочалася з появою транскордонної експрес-пошти, посилок та внутрішньої експрес-пошти.

Європейський Парламент на початку 2008 року затвердив повну лібералізацію і відкриття ринку поштових послуг для конкуренції, що почала діяти з 1 січня 2011 року. Виконання цієї директиви призвело до обмеження монополії операторів поштового зв'язку у ринковому просторі.

Господарський "портфель" оператора поштового зв'язку складається із значної кількості послуг, серед яких виділені універсальні.

Під універсальними послугами поштового зв'язку розуміють "набір послуг поштового зв'язку загального користування устанавленого рівня якості, які надаються усім користувачам на всій території України, за тарифами, що регулюються державою" [2, с. 130]. УДППЗ "Укрпошта" надає такі універсальні послуги:

- пересилання поштових карток (простих і рекомендованих);
- пересилання листів (простих і рекомендованих);
- пересилання бандеролей (простих і рекомендованих);

— пересилання секограм (простих і рекомендованих);

— пересилання посилок без оголошення цінності масою до 10 кг.

У зв'язку з тим, що тарифи на універсальні послуги поштового зв'язку регулюються державою, тому що дані послуги повинні бути доступні за ціною всім прошаркам населення, тому вони є дещо нижчі за реальні витрати, які несе український оператор поштового зв'язку по їх наданню. У результаті УДППЗ "Укрпошта" отримує збитки. Для вирішення даної проблеми ЄС дозволяє створити компенсаційний фонд з надання універсальних послуг.

На нашу думку, операторам поштового зв'язку не має сенсу відмовлятися від надання універсальних послуг, тому що саме це дає їм певні конкурентні переваги, за умови адаптації сфери поштових послуг до ринкових змін.

Порівнюючи український ринок пошти з міжнародним, перший виявляється доволі нерозвинутим (табл. 2).

Наші дослідження виявили (табл. 2), що на кожного зайнятого повний робочий день робітника припадає дуже мала кількість оброблених відправлень, включаючи фінансові послуги, і як результат — маємо низьку продуктивність праці та ефективність діяльності УДППЗ "Укрпошта". Однак, кращі результати відображають показники "середня кількість громадян" та "середня площа", які обслуговуються постійним поштовим відділенням, у порівнянні з іншими країнами, що входять до ЄС.

Проведемо порівняльний аналіз розподілу доходів поштових операторів за допомогою таблиці 3.

Результати аналізу в таблиці 3 свідчать про те, що УДППЗ "Укрпошта" є активним поштовим оператором у наданні фінансових послуг, її частка в загальних доходах складає 51%, в той час як інші послуги приносять 25% доходу та поштові послуги (листи) — 20%.

Розподіл доходів показує, що важливі функції виконує український національний оператор поштового зв'язку з надання фінансових та інших послуг у сільській місцевості України. Особливо важливими є послуги здійснення пенсійних виплат, грошових переказів, споживчих кредитів.

Таблиця 2. Порівняльний аналіз національного поштового ринку

Назва країни	Поштові одиниці (без врахування газет і реклами) / одна особа	Кількість жителів, які обслуговуються постійним відділенням	Площа (км ²), яка обслуговується постійним відділенням	Продуктивність праці
Україна	6	3015	39	3450
Туреччина	14	19582	208	36069
Болгарія	16	2576	37	12997
Румунія	21	3162	35	12943
Іспанія	124	13458	155	83135
Чехія	248	2996	23	66642
Німеччина	520	6611	29	97744
Фінляндія	533	4270	274	137862

Примітка: розроблено на основі матеріалів [3].

Таблиця 3. Аналіз розподілу доходів поштових операторів

Назва поштового оператора	Назва країни	Частка доходів, %				
		Поштові послуги	Термінові відправлення	Посилки і логістика	Фінансові послуги	Інші послуги
Укрпошта	Україна	20	0	4	51	25
Deutsche Post	Німеччина	29	40	15	16	0
TNT	Нідерланди	31	37	32	0	0
Poste Italiane	Італія	48	3	0	45	4

Примітка: розроблено на основі матеріалів [3].

Компанія Deutsche Post (Німеччина) інтенсивно розширила свою діяльність з експрес-відправлень, продовжуючи здійснювати надання фінансових послуг, послуг з пересилання посилок та логістики.

Компанія TNT (Нідерланди) акцентує свою діяльність на всіх поштових послугах з невеликим домінуванням експрес-пошти.

Таблиця 4. Моніторинг тарифів в 2013 році надання універсальних послуг внутрішньої письмової кореспонденції в іноземних країнах

Назва країни	Валюта розрахунку		Назва країни	Валюта розрахунку	
	євро	грн.		євро	грн.
I Прості листи (маса до 20 г)			II Рекомендовані листи (маса до 20 г)		
<i>Країни Європи</i>			<i>Країни Європи</i>		
Норвегія	1,20	12,55	Норвегія	17,08	178,43
Фінляндія	0,85	8,88	Фінляндія	6,20	64,78
Данія	4,14	43,2	Німеччина	8,32	86,93
Швейцарія	0,82	8,54	Польща	0,58	6,02
Мальта	0,26	2,72	Мальта	1,16	12,12
Швеція	5,50	57,47	Румунія	1,27	13,29
Австрія	0,62	6,48	<i>Країни колишнього СНД</i>		
Ірландія	0,60	6,27	Україна	0,41	4,30
Німеччина	0,58	6,06	Литва	1,02	10,66
Франція	0,58	6,06	Латвія	0,96	10,05
Польща	0,39	4,09	Грузія	1,99	20,82
Греція	0,62	6,48	Казахстан	0,97	10,18
Бельгія	0,67	7,00	Росія	0,76	7,92
Люксембург	0,60	6,27			
Великобританія	0,60	6,27			
Португалія	0,57	5,96			
Іспанія	0,75	7,84			
Болгарія	0,34	3,53			
Румунія	0,38	3,94			
<i>Країни колишнього СНД</i>					
Україна	0,19	2,00			
Литва	0,39	4,08			
Естонія	0,35	3,66			
Латвія	0,32	3,34			
Грузія	1,99	20,82			
Казахстан	0,31	3,21			
Росія	0,34	3,59			

Примітка: розроблено авторами на основі даних [4—29].

Poste Italiane (Італія) фокусується в наданні поштових та фінансових послуг, але практично не представлений у сегментах експрес-пошти, послуг з логістики та пересилання посилок.

Результати моніторингу тарифів в 2013 році надання універсальних послуг внутрішньої письмової кореспонденції в іноземних країнах наведені в таблиці 4.

Отже, за результатами проведеного моніторингу тарифів на пересилання внутрішньої письмової кореспонденції (табл. 4) Україна займає останнє місце серед країн Європи та колишнього СНД, тобто за пересилання простого листа масою до 20 г український споживач повинен сплатити 2,0 грн., а за рекомендований лист вагою до 20 г — 4,30 грн.

ВИСНОВКИ

Отже, провівши аналіз вітчизняного та закордонного досвіду надання універсальних послуг поштового зв'язку, ми дійшли наступних висновків. На нашу думку, в Україні для розвитку поштового сектора необхідно припинити монополізацію УДППЗ "Укрпошта", що сприятиме встановленню вільної ринкової конкуренції, яка буде спрямована на покращення результатів та розвиток поштового середовища. Такі обмеження не представлятимуть загрози для УДППЗ "Укрпошта", тому що доходи, отримані від монополізованих операцій, складають менше 8% операційного доходу національного оператора поштового зв'язку.

На нашу думку, найбільш імовірно конкуренція виникне на сільській території. Міжнародний досвід лібералізації поштового ринку показує, що конкуренти будуть готові швидко запропонувати саме там наскрізні поштові послуги. У сільській місцевості послуги поштової кореспонденції не користуються великим попитом. Але для того щоб закріпити свою частку на цій території та загалом на поштовому ринку і мінімізувати витрати на доставку поштової продукції, УДППЗ "Укрпошта", на нашу думку, повинне у своїй діяльності використовувати франчайзингову систему, тобто операторам буде дозволено отримувати франшизу поштамту.

Вільна ринкова конкуренція призведе до встановлення реальних поштових тарифів, які відображатимуть дійсні витрати на надання цих послуг, тобто тарифи на поштові послуги визначатимуться ринком, а не державою, з'явиться більш широкий спектр послуг для споживачів, які платитимуть за швидкість та надійність послуг.

Література:

1. Про поштовий зв'язок [Електронний ресурс]: Закон України від 04.10.2001 р. № 2586. — Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/baza09/zakon/sbor01/text01762.htm>
2. Економіка поштового зв'язку: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [В.М. Орлов, Н.Ю. Потапова-Сінько, О.С. Редькін, Н.П. Спільна, Л.А. Захарченко, Г.А. Отливанська, Л.В. Кузнєцова]. — Одеса: ВМВ, 2006. — 468 с.
3. Сайт Всесвітнього поштового союзу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.upu.int>
4. Сайт Österreichische Post AG (Австрія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.post.at/>

5. Сайт Bpost (Бельгія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bpost.be/site/nl/obsolete.html>

6. Сайт Български пощи (Болгарія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bgpost.bg/>

7. Сайт Royal Mail (Великобританія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.royal-mail.com/>

8. Сайт Ελληνικά Ταχυδρομεία (Греція) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.elta.gr/>

9. Сайт საქართველო (Грузія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.georgianpost.ge/>

10. Сайт Post Danmark A/S (Данія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.post-danmark.dk/da/Sider/Post-Danmark.aspx>

11. Сайт Eesti Post (Естонія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.post.ee/>

12. Сайт An Post (Ірландія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.anpost.ie/AnPost/>

13. Сайт Correos (Іспанія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.correos.es/dinamic/plantillas/Empresas.asp>

14. Сайт АО "Казпочта" (Казахстан) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kazpost.kz/ru/>

15. Сайт Latvijas Pasts (Латвія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: Режим доступу до сайту: <http://www.pasts.lv/ru/>

16. Сайт Lietuvos pastas (Литва) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pasts.lv/ru/>

17. Сайт Entreprise des Postes et Telecommunications (Люксембург) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pt.lu/>

18. Сайт MaltaPost (Мальта) [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.maltapost.com/>

19. Сайт компанії Deutsche Post DHL (Німеччина) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dp-dhl.com/de.html>

20. Сайт Posten Norge AS (Норвегія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.posten.no/>

21. Сайт Poczta Polska (Польща) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.poczta-polska.pl/>

22. Сайт СТТ Correios de Portugal (Португалія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ctt.pt/fectt/wcmservlet/ctt/landingpage.html>

23. Сайт ФГУП "Почта России" (Росія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.russi-anpost.ru/>

24. Сайт Poita Romana (Румунія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.posta-romana.ro/>

25. Сайт УДППЗ "Укрпошта" (Україна) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrposhta.com/>

26. Сайт Itella Corporation (Фінляндія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.itella.fi/>

27. Сайт La Poste (Франція) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.laposte.com/>

28. Сайт Swiss Post (Швейцарія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.poste.ch/en>

29. Сайт Posten AB (Швеція) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.posten.se/>

Стаття надійшла до редакції 17.05.2013 р.